

EDSBRO-SÄTTRABY

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3661

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Lämning L2017:697

Fastighet Edsbro-Sättra 2:57

Edsbro socken

Norrtälje kommun

Stockholms län

Projektnummer 3661

Författare Tove Björk

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsens diarienummer:	431-1779-2023
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2023-05-25
Uppdragsnr i KMR:	202300706
Företagare:	GlobalConnect AB
Fastighet:	Edsbro-Sättra 2:57
Berörda lämningar, KMR:	L2017:697
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Utförandetid, fältarbete:	21 februari 2024
Inmättningsmetod:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdssystem:	RH2000
Projektledare:	Tove Björk
Rapportansvarig:	Tove Björk
Fältpersonal:	Tove Björk
Planer och layout:	Ida Söderström
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

ARKEOLOGIKONSULT

Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Drönbild: Spridningstillstånd Lantmäteriet, ärendenummer LM2024/010154.
Omslagsbild: Upptaget ledningsschakt i åkermark och gravfält L2017:697 synligt till vänster om schakt.
Foto från sydväst.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

EDSBRO-SÄTTRABY

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3661

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Lämning L2017:697

Fastighet Edsbro-Sättra 2:57

Edsbro socken

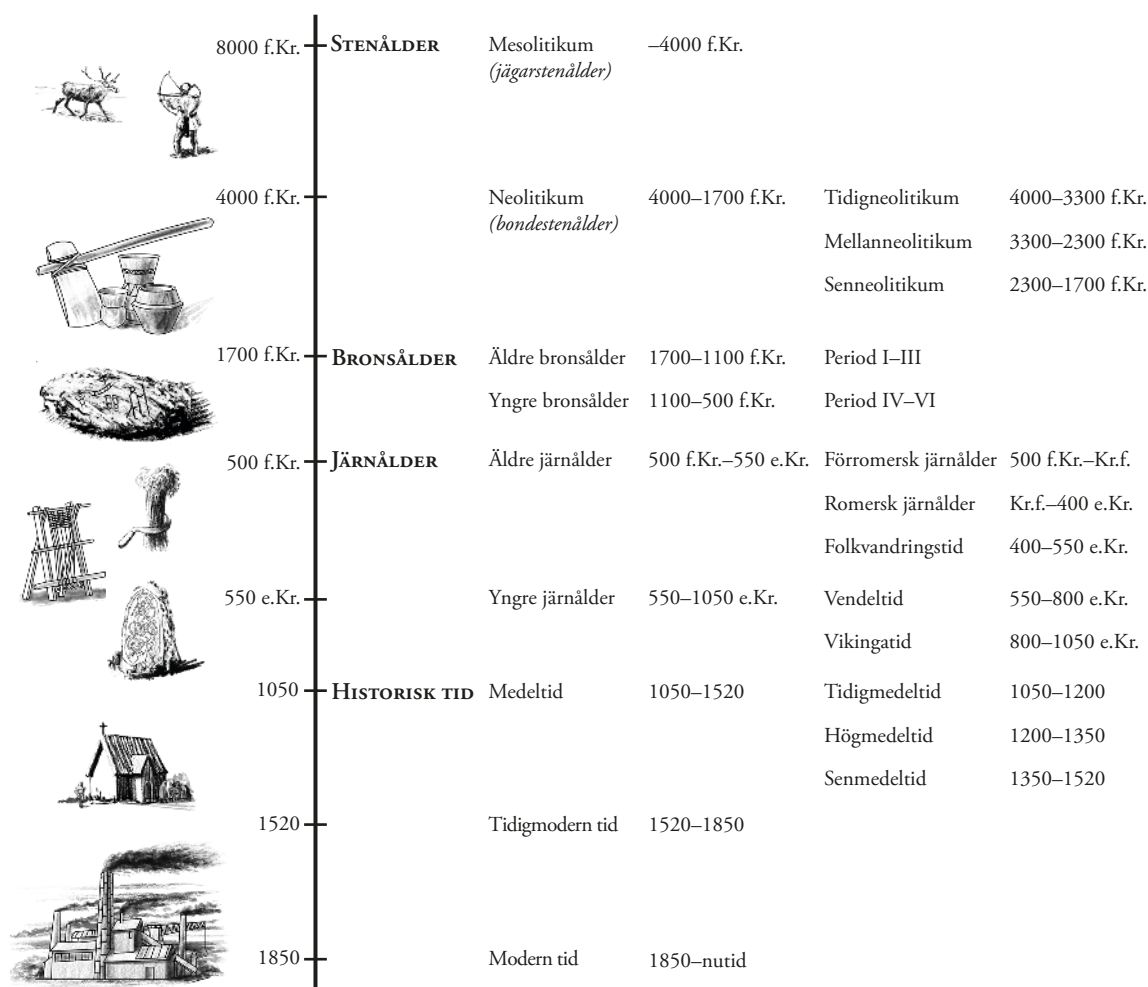
Norrtälje kommun

Stockholms län

Projektnummer 3661

Författare Tove Björk

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

SAMMANFATTNING

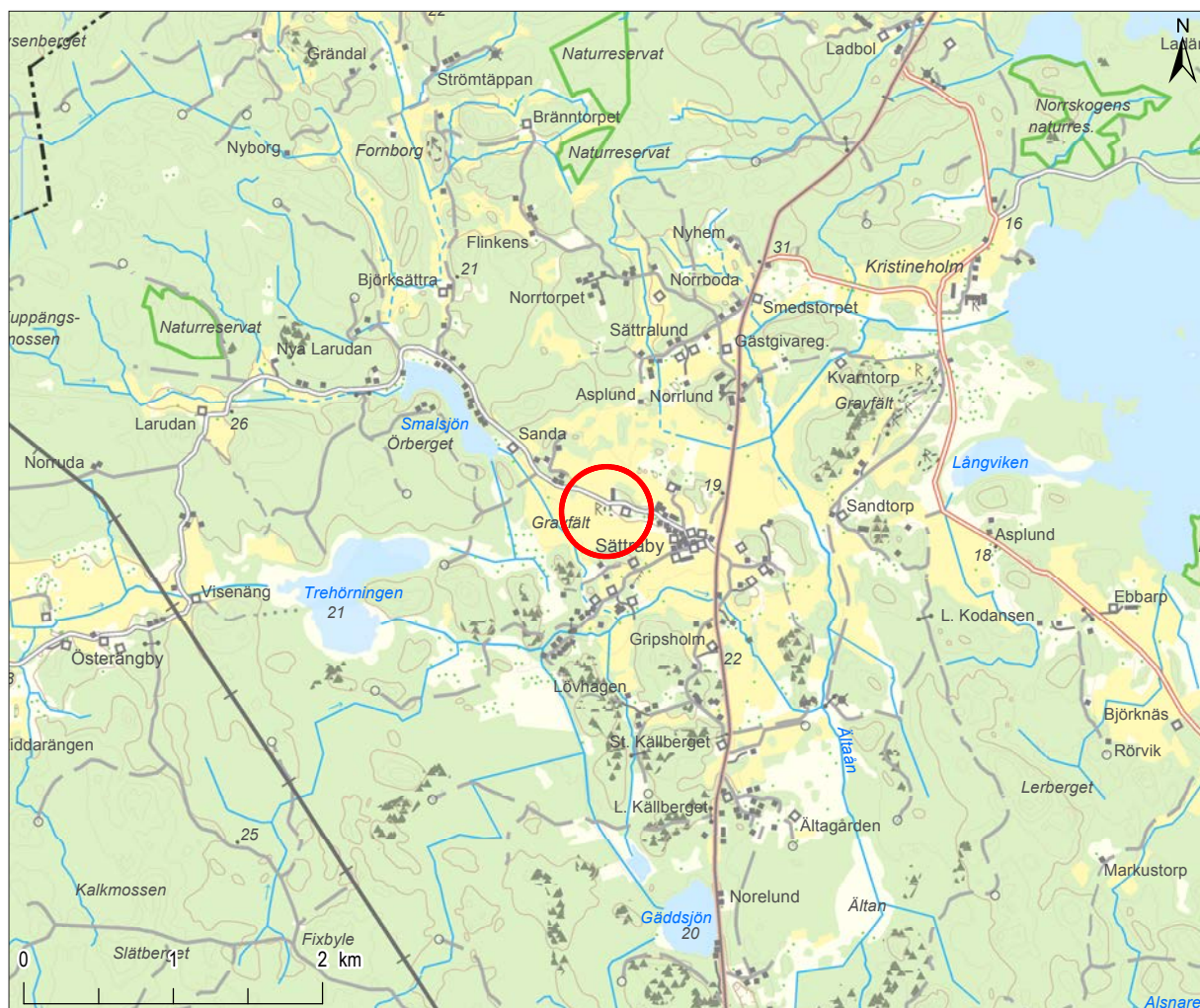
Arkeologikonsult har under februari 2024 utfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning inom fastighet Edsbro-Sättra 2:57 i Norrtälje kommun, Stockholms län (figur 1). Schaktningsarbetet föranleddes av att fiber skulle

grävas ner i marken i anslutning till gravfält L2017:697. I schaktet påträffades vid cirka 0,55 meters djup en stenkonstruktion som medfört att utbredningen för gravfältet breddats med ett några meter åt söder. Inga fynd påträffades.

INLEDNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i anslutning till gravfält L2017:697. Platsen för undersökningen är belägen inom fastigheten Edsbro-Sättra 2:57 i Norrtälje kommun, Stockholms län (figur 1).

Anledningen till uppdraget var att Global Connect AB skulle gräva för nedläggning av fiber i åkermarken söder och norr om berörd fornlämning. Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera eventuella fornlämningar i schakten.

Figur 1. Platsen för den arkeologiska undersökningen i Sättra by i Norrtälje. Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

FORNLÄMNINGSMILJÖ OCH TIDIGARE ARKEOLOGISKA INSATSER

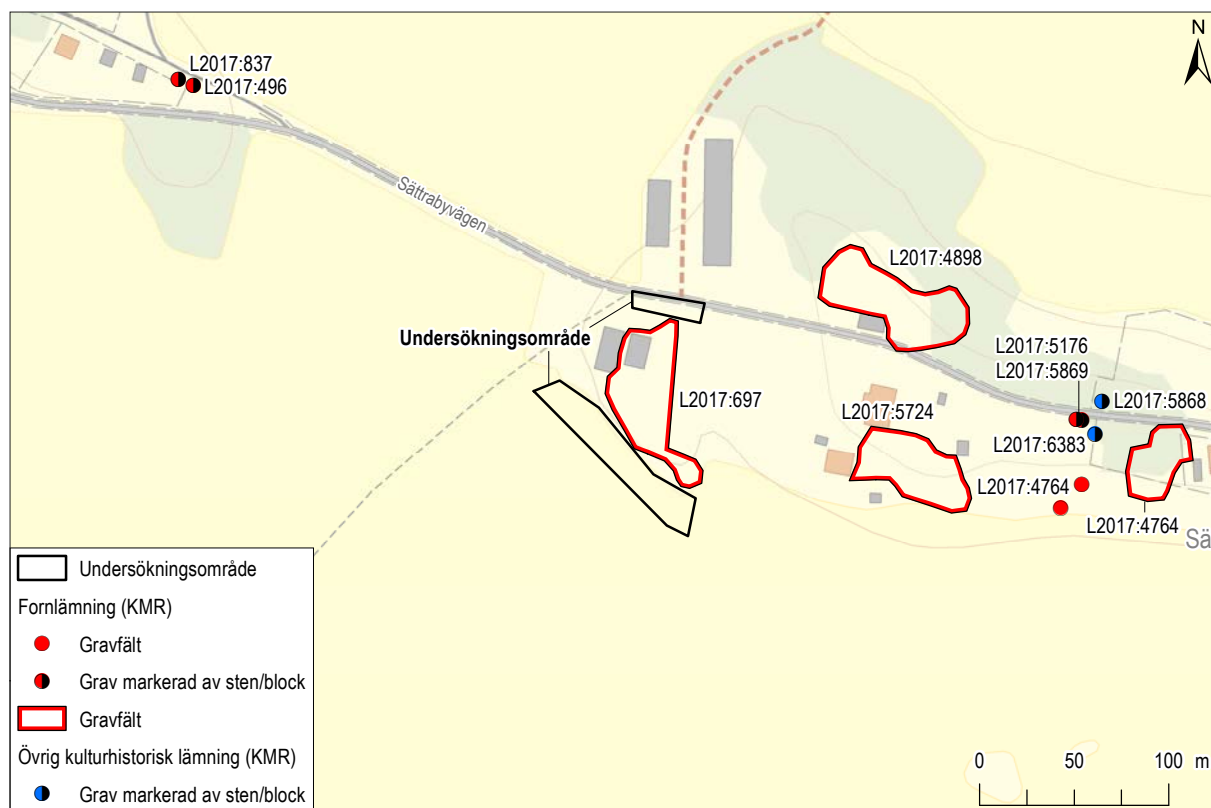
Sättraby är beläget väster om sjön Erken i Edsbro socken i Norrtälje kommun. Sättraby omnämns första gången som Saetra år 1451 (ISOF), men byns ursprung går troligtvis tillbaka till järnåldern och möjligen så långt som till bronsåldern, vilket fornlämningsbilden i bygden vittnar om. I närområdet finns högar, stensättningar, rösen och gravar markerade med stenblock registrerade i Kulturmiljöregistret (figur 2).

På en bykarta över Sättraby från 1865 i Riksantikvarieämbetets digitala arkiv finns några av gravarna inom gravfält L2017:697 utritade. En av dessa gravar är inritad som belägen mellan två ekonomibyggnader inom fastighet Edsbro-Sättra 2:57. Vid tidpunkten för schaktningsövervakningen kunde inte graven identifieras.

Fornlämningsmiljön i Sättraby har tidigare beskrivits ur ett topografiskt och antikvariskt perspektiv av arkeolog och upptäcktsresande Folke Bergman i början av 1920-talet (Bergman 1925).

Utöver ovanstående arkeologiska insatser genomgick det intilliggande gravfältet L2017:5724 en schaktningsövervakning då en transformatorstation år 1990 skulle byggas i anslutning till gravfältet (ATA dnr 2909/90).

År 1962 ansökte de boende på Sättra gård om tillstånd om att få schakta bort två högar belägna inom gravfält L2017:697 (ATA dnr 004179/62). I ansökan beskrivs att udden varpå gravarna vilar är mycket hindersam vid alla odlingsåtgärder. Emellertid kom ärendet med att schakta bort de två högarna att skjutas på framtiden, vilket troligtvis beror på den utdragna brevkorrespondensen. Vid besöket för detta uppdrag kunde konstateras att den utstickande udden på vilken de två högarna vilar finns kvar.

Figur 2. Undersökningsområdet med närliggande lämningar enligt Kulturmiljöregistret (KMR). Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:4 000.

GENOMFÖRANDE

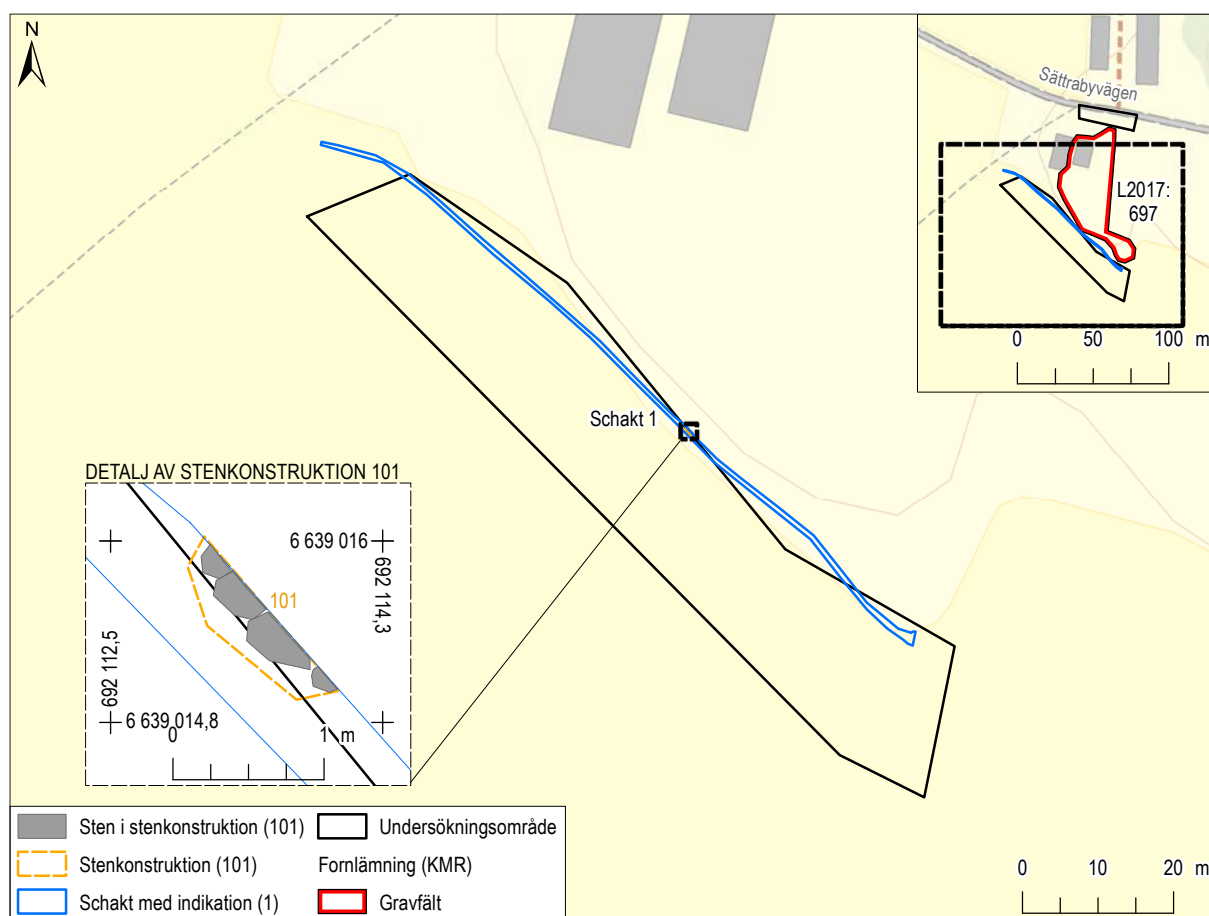
Kabelschaktet grävdes i åkermark sydväst och söder om berörd fornlämnning. Efter avslutad schaktningsövervakning lämnades schaktet öppet för nedläggning av fiberledningen. Schaktningsövervakningen genomfördes endast söder om berörd fornlämnning då området norr om gravfältet som också ingick i schaktningsövervakningen redan hade schaktats upp.

Schaktningen hade utförts av Global Connects entreprenör utan antikvarisk närvaro trots ett flertal samtal mellan Arkeologikonsult och entreprenören angående tidsplanen för när schaktningen skulle utföras. Entreprenören hade redan då utfört schaktningen men informerade inte Arkeologikonsult om detta.

RESULTAT

I schaktet söder om gravfältet L2017:697 cirka 2,5 meter från åkerkanten framkom på 0,55 meters djup en stenkonstruktion (101) som var 1,3 x 0,25 meter (figur 3). Exakt mått för konstruktionen är emellertid okänd eftersom schaktet inte breddades. Stenarna i konstruktionen som var mjukt kantiga

låg i brun sand som utgör undergrunden. Troligtvis utgör konstruktionen en del i en grav som ingår i gravfält L2017:697. Konstruktionen skadades inte vid schaktningen och kunde bevaras. Inga fynd påträffades.

Figur 3. Schaktet vid södra undersökningsområdet. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 000. Detalj med stenkonstruktion 101, skala 1:50. Översikt med undersökningsområde och gravfält L2017:697 enligt Kulturmiljöregistret (KMR), skala 1:5 000.

Registrering i KMR

Efter avslutat fältarbete har gravfältets utbredning vidgats med cirka 2,5 meter i sydväst så att påträffad stenkonstruktion (figur 4) hamnar inom gravfältets utbredning (figur 5 och 6).

Figur 4. Stenkonstruktion 101 i schakt 1. Foto från söder.

Lämnings-nr (KMR)	Lämnings-typ	Antikvarisk bedömning	Undersöknings-status	Beskrivning av lämning
L2017:697	Gravfält	Fornlämning	Okänd	Gravfält, ca 90x35 m (NNV-SSÖ), bestående av ca 30 fornlämningar. Dessa utgörs av 2 högar, 21 runda stensättningar, 4 kvadratiskastensättningar samt 3 resta stenar. En av högarna, rest av, är belägen mellan tvenne lador och är 6,5 m diam och 0,4 m h. Övertorvad. V kanten intill lada, centrala och Ö delarna bortschaktade. Den andra högen, i SSÖ delen, är 4 m diam och 0,4 m h. Övertorvad. De runda stensättningarna är 5–13 m diam (vanligen 5–6 m diam) och 0,1–0,4 m h (vanligen 0,1–0,25 m h). Övertorvade, ett par med i ytan 0,2–0,5 m st stenar. En har mittblock, 0,8x0,8 m st och 0,5 m h. Tre har helt eller delvis kantkedja, 0,15–0,4 m h, av 0,3–0,7 m l stenar. Två har grop i mitten, 2 m diam och 0,3 m dj. Två stensättningar är helt och hållet belägna under den Ö ladan, vilken vilar på printar. En annan har V delen belägen under ladan och har i Ö delen ett grävt schakt, 6 m l (NNÖ–SSV), 0,7 m br och 0,15 m dj, med i sidorna synlig packning av 0,15–0,3 m st stenar, en har ladan intill V kanten. En har smågropig yta: en är odlingskadad. Beskrivningen är inte kvalitetssäkrad. Information kan saknas, vara felaktig eller inaktuell. Se även Inventeringsbok. Vid schaktningsövervakning (dnr 431-1779-2023) ca 2,5 m söder om gravfält påträffades i åkermark en stenkonstruktion vid 0,55 m djup. Gravfältspolygon vidgas med ca 2,5 m i SV.

Figur 5. Gravfältets registrering enligt Kulturmiljöregistret (KMR) efter aktuell arkeologisk undersökning. För gravfältets nya utbredning se figur 6.

Figur 6. Gravfält L2017:697 med tidigare och den nu uppdaterade utbredningen efter aktuell arkeologisk undersökning. För beskrivning av lämningen se figur 5. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 000.

REFERENSER

Litteratur

BERGMAN F. 1925. *Berättelse över en antikvarisk - topografisk undersökning i östra Uppland.*

Arkiv

ANTI-KVARISKA TOPOGRAFISKA ARKIVET (ATA)
Fastighet Edsbro-Sättra 2:57
Dnr 2909/90, dnr 004179/62
<https://www.raa.se/hitta-information/arkiv-och-bibliotek/bestall-och-lana/bestall-arkiv-till-lasesalen/>

Digitala källor

ARKIVSÖK, RIKSANTIKVARIEÄMBETET
Ritningsnummer: Up 6296 F
Uppland, Edsbro socken
Sättra
Sökdatum: 2024-03-10
<https://app.raa.se/open/arkivsoek/document?uri=https:%2F%2Fpub.raa.se%2Fdokumentation%2F165f5596-288d-487a-85b1-295f70f3f041>

INSTITUTET FÖR SPRÅK OCH FOLKMINNEN (ISOF)
Ortnamnsregistret
<https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names>

KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med
alla kända registrerade fornlämningar och övriga
kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt-nr	Typ	Längd x bredd (m)	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext	Lämnings-nr (KMR)
1	Schakt med indikation	104 x 0,6	67	0,8–1,0	Matjord 0,2–0,3 m. Brun sand 0,4–0,5 m med ställvis inslag av grålera.	101	L2017:697

BILAGA 2. KONTEXTER

Kontext-nr	Typ	Längd x bredd (m)	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Schakt	Lämnings-nr (KMR)
101	Stenkonstruktion	1,3 x 0,25	0,25	Stenkonstruktion bestående av 4 sten i schaktkanten. Stenstorleken var ca 0,3x0,25x0,25 m. Mjukt kantiga stenar. Exakt utbredning för konstruktion okänd. Belägen i sand.	1	L2017:697

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3661